

Utjecaj nordijske mitologije u popularnoj kulturi

Uršičić, Fana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:732849>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Fana Uršičić

**Utjecaj Nordijske mitologije na popularnu
kulturu**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Fana Uršičić
Matični broj: 0009081273

Utjecaj Nordijske mitologije na popularnu kulturu

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kulturologije

Mentor: dr. sc. Sarah Czerny

Rijeka, 22.08.2020.

SADRŽAJ

1. SAŽETAK.....	1
2. UVOD.....	2
3. POJAM MITA I MITOLOGIJE: KRATKI UVOD U DEFINIRANJE.....	3
4. NORDIJSKA MITOLOGIJA.....	4
5. TROLOVI I NJIHOVO ZNAČENJE U NORDIJSKOJ MITOLOGIJ.....	8
6. "STRONGMEN" I RITUAL.....	17
7. OGULINSKE VJEŠTICE I LEGENDA O KLEKU.....	21
8. ANALIZA PRIRODE.....	25
9. ZAKLJUČAK.....	27
10. LITERATURA.....	29

1.) SAŽETAK

Definiranje nordijske mitologije kao i općenito definiranje pojmova mita i mitologije te njezine povijesti do danas s pitanjima poput: što je to, značenje tada i danas te njen kontekst. Pristup pitanju značaja mističnih bića trolova u skandinavskim zemljama te značaj koje ono pridonosi kao povijesno-kulturni pojam. Pojam rituala u tradicionalnom sportom poput "podizanje kamenja/utega" koji su dobili moderno priznanje. Pitanje obogaćenja kulture s nordijskom mitologijom kao možda neprimjetnom, ali i nezamjenjivom. Korelacija prirode i njezinog očuvanja kao način izražavanja poštovanja. Usporedba Ogulinskih lokalnih legendi poput legendi o planini Klek te klečkim copnicama. Povezivanje nordijske i slavenske mitologije kod objašnjavanja pojmova okoliša i sjećanja.

Ključne riječi: mitologija, mit, trol, "Strongmen", priroda, Ogulin, legenda, ritual, Klek, vještice

2.) UVOD

Postoji mnogo riječi koje u situacijama kada ih se s vremenom u svakodnevnome govoru pogrešno protumači, izgube na svojoj prijašnjoj biti tj. originalnom značenju. Jedan od pojmova koji ima tu reputaciju jest mit i zapravo ću pokušati kroz tumačenje istog objasniti "pravo" značenje te pokazati koliko je ono negativno prikazano u našoj svakodnevici. Osim mita, dotaknut ću se i nordijske mitologije kako bih uvela rad u njen povijesno-kulturni aspekt, da bih se onda mogla dublje i jasnije posvetiti temama kao što su legende o trolovima i ritual Strongmena. Istražujući, pokušat ću povući korelaciju i s hrvatskim legendama, točnije gradom Ogulinom, njegovim vješticama i planinom Klek., ali i s njihovim odnosom prema prirodi i kulturi te koliko je ono značajno za obje kulture. Koristila sam se metodom istraživanja uz pomoć značajnih literatura s autorima poput C.Kluckhohn "Myths and Rituals" te J.Lindow "Trolls: An Unnatural History". Osim internetskih članaka i knjiga koristila sam informacije iz kratkog dokumentarnoga filma "FULLSTERKUR: An Original Film By Rogue". Cilj ovoga rada je pobliže pogledati jednu, meni kulturološki, dalju kulturu i mitologiju te ju uz pomoć pojmova mita, rituala i legendi pronaći u gradu Ogulinu, a zatim i sveukupno istražiti i pokušati objasniti.

3.) POJAM MITA I MITOLOGIJE: KRATKI UVOD U DEFINIRANJE

Mnogo ljudi smatra da je mit nešto nestvarno i/ili lažno. Ono se koristi u svakodnevnom govoru kako bi se naglasila apsurdnost neke činjenice ili umanjila njena važnost na bilo koji način. "...nova semantička vrijednost, koja je dodijeljena riječi "mit", u svakodnevnom se jeziku koristi prilično dvosmisleno. Ta se riječ, zapravo, koristi kako u smislu "fikcije" ili "iluzije"..."¹ Kao primjer bih uzela ovaj novinski članak u Večernjem listu koji glasi : " Stručnjaci tvrde: PMS je samo mit, on kao takav ne postoji!"² Ovdje iz naslova vidimo kako se negativno koristi jezična konotacija pojma mita. "Mitovi su izjednačeni sa neznanjem, iluzijom i greškom."³ Dalje u članku nailazimo na zanimljivo korištenje riječi mita koji dalje potvrđuje njezino negativno korištenje u današnjem načinu komuniciranja... "Predmenstrualni sindrom je mit, koji je rekao da socijalno stanje u zapadnom društvu čini da žene lažno pripisuju svoje emocije svojim hormonima, piše dailymail.co.uk."⁴ Tu se pojam mita koristi kao pojačana verzija koja obuhvaća riječi poput kasnije napisanog "lažni", da bi se dodatno pojasnilo da je nešto zapravo apsurdno (naravno, u negativnom smislu).

Dodala bih kako su i komentari na ovaj spomenuti članak dosta zanimljivi te oni zaslužuju posebnu vrstu pažnje za njihovo analiziranje poput: "j... ti takve stručnjake, napatio sam se u životu zbog PMS-a sve ga žene imaju, neke manje neke više, i živčane su ko psi u te dane" i "Žene su rajski vrata kroz koja se ulazi u pakao."⁵ Oni samo potvrđuju da se bilo što može staviti pod okvire mita, bez obzira kakvu povijesnu konotaciju ima. Ovo međutim nije jedini primjer u kojemu se mit ne koristi u svom izvornom načelu, nego je prilagođen za svakodnevne situacije i razgovore.

No što zapravo znači mit, koju je važnost ono nosilo prije te koliko je ono bilo prisutno u tadašnjoj kulturi... "Mitovi su drevni koliko i čovječanstvo i imaju svoje podrijetlo u naporima primitivnih ljudi da objasne misterije svijeta oko sebe: grom i munja; poplave i vatra... Mitovi ispunjavaju potrebu ljudi da vjeruju u neka viša bića ili bića koja imaju moć nad svakodnevnim

¹ Mircea, 2004,p.1

² <https://www.vecernji.hr/lifestyle/strucnjaci-tvrde-pms-je-samo-mit-on-kao-takav-ne-postoji-1364221>

³ Avis, 1999,p.100

⁴ <https://www.vecernji.hr/lifestyle/strucnjaci-tvrde-pms-je-samo-mit-on-kao-takav-ne-postoji-1364221>

⁵ <https://www.vecernji.hr/lifestyle/strucnjaci-tvrde-pms-je-samo-mit-on-kao-takav-ne-postoji-1364221>

životom i sudbinom čovječanstva."⁶ Mitovi su bili vrlo važan dio svakodnevnoga života naših predaka, u tolikoj mjeri da se mit, suprotno od danas, shvaćao kao "istinita priča".⁷ Jedan od tih naroda su i nordijci na čijoj se mitologiji i bazira ovaj rad. Njihova je mitologija, kao i drugim narodima, bila dio religijskog vjerovanja kako bi se stvari poput prije navedenih, prirodnih promjena i događanja kao i svakodnevnih situacija, mogla objasniti. Ponajviše, ono im je bio oslonac na kojemu su bazirali povijesna i filozofska pitanja poput samog nastanka svijeta i života nakon smrti.⁸ Ono se prenosilo najviše usmeno, generacijski s koljena na koljeno te se štovalo u raznim ustanovama, ali i unutar njihovih domova u svoja četiri zida.

Važno je spomenuti i pojam mitologije kao studije tj. proučavanje mitova.⁹ Uz to, mitologiju možemo definirati kao "skup svetih priča koje služe kao objašnjenje sustava vjerovanja i kulture u društvima".¹⁰ Mitovi su jako veliki tj. možda i najvažniji dio u mitologiji. Mitovi su onaj teorijski dio koji zapravo drži srž mitologije. Mit je u enciklopediji definiran kao "priča o nadnaravnim radnjama bogova ili junaka koje su utemeljile neku kulturu" te dolazi od grčke riječi "mythos" čiji prijevod glasi basna i govor.¹¹ Iako je vrlo važno i njeno prakticiranje poput obreda i ceremonija, nešto što ću kasnije u seminaru više pojasniti temelji se uglavnom na mijenjanju kroz vrijeme.

"Konačno, mitovi su dio moralnog i etičkog, često duhovnog sustava vjerovanja."¹²

4.) NORDIJSKA MITOLOGIJA

Prije nego što započnemo sa značajkama nordijske mitologije, moramo prvo spomenuti geografski položaj u kojemu se ona javila. Riječ Skandinavija se koristi za opisivanje 3 zemlje sjeverne Europe: Švedska, Norveška (koje zajedno čine Skandinavski poluotok) i Danska. Možemo uz tu grupaciju dodati i Island, Farske otoke te Finsku. Razlog zašto su primarno

⁶ "Myths are as ancient as humankind and have their origin in the efforts of primitive people to explain the mysteries of the world around them: thunder and lightning; floods and fire...Myths fulfill a need in people to believe in some higher being or beings who have power over the daily lives and fate of humankind." Daly, 2010,p.7

⁷ Mircea, 2004,p.1

⁸ Daly, 2010,p.7

⁹ Sherman, 2008,p.322

¹⁰ "Mythology is the body of sacred stories that serve to explain the belief system of a culture." Sherman, 2008,p.322

¹¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41235>

¹² "Finally, myths are part of a moral and ethical, often spiritual, belief system." Daly, 2010,p.7

Švedska, Norveška i Danska skupa jest zbog njihovih kulturno-povijesno-jezičnih elemenata. Iako s ovim ostalim navedenim državama dijeli neke od spomenutih elemenata, "kolektivna oznaka "Skandinavija" danas prvenstveno odražava lingvističke sličnosti, ali i povijesne i socijalne veze između tih zemalja unatoč njihovoj trenutnoj političkoj nezavisnosti, različite politike tijekom dva svjetska rata i Hladnog rata te članstvo u međunarodnim organizacijama".¹³

Osim toga, nailazimo na pojam Nordijske zemlje koji opisuje 5 država sjeverne Europe: Švedska, Norveška, Danska, Finska i Island. One kao takve imaju zajedničke točke u ujedinjenju na geografskim, ali i ekonomskim faktorima.¹⁴ Osim toga, zanimljiva je činjenica kako su imena spomenutih zemalja zapravo bila vrlo funkcionalna u svome značenju poput: "Norway, the northern way, the sea route up and down the coast; Denmark, the forest of the Danes, which separated them from the Saxons; Sweden, the kingdom of the Svear".¹⁵

Kada govorimo o nordijskoj mitologiji, onda je važno odrediti ne samo geografski položaj nego i povijesno vrijeme u kojem je ono nastalo i imalo "najveći utjecaj". Povijesno razdoblje nordijske mitologije procjenjuje se u vremenskom razdoblju od 800. godine pa negdje do 1000. godine pr. Kr.. Ono se još naziva i Doba Vikinga. Naravno, kada su u pitanju vremenska određivanja i datiranje određenih početaka nekih događaja, nikad ne možemo biti 100 posto sigurni u njenu točnost. Zato ni u ovoj situaciji vjerovanja, smatra se da je počelo i prije navedenog, ali da se zadržalo kasnije bez obzira na dolazak kršćanstva.¹⁶ Tu kao dokaz možemo uzeti i povećani broj javnih štovatelja nordijskog "paganizma" i izgradnju javnih sakralnih ustanova za prakticiranje istog poput Islanda, gdje je 2015. godine izgrađen prvi hram za štovanje nordijskih bogova od Doba Vikinga.¹⁷ Iako to vjerovanje ne možemo izjednačiti sa onim stoljećima prije u nj "zlatnom dobu", ipak to je veliki odmak od monoteističkih dominantnih religija poput kršćanstva, islama i judaizma. Postoje i zapisi da u današnjici u Danskoj vjeruje od 500 do 1000 ljudi u staru nordijsku religiju kao i njihove drevne bogove.¹⁸

¹³ <https://nordicpoint.net/skandinavija/>

¹⁴ <https://nordicpoint.net/skandinavija/>

¹⁵ "Norveška, sjeverni put, morski put uz obalu i dolje; Danska, šuma Danaca, što ih je razdvojilo od Saksona; Švedska, kraljevstvo Svear" Lindow, 2002,p.3 (zbog lakšeg razumijevanja, stavljen je engleski u rad, a hrvatski u fusnotu)

¹⁶ Kanjir, 2018,p.4

¹⁷ <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/02/iceland-temple-norse-gods-1000-years>

¹⁸ <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/the-old-nordic-religion-today/>

Kao što sam i prije spomenula, nordijska mitologija datira u vrijeme predkršćanskih vjerovanja i legende naroda zemalja Norveške, Švedske, Danske, i Islanda. Najdetaljnije napisani zapis ove mitologije pružio je srednjovjekovno islandsko književno djelo Edda, koje popisuje i opisuje tradicionalne priče. Prozu Edda napisao je Snorri Sturluson, a ono datira oko početka trinaestog stoljeća.¹⁹

Glavni skandinavski bogovi i božice dolaze od daleke prošlosti, ali njihovi su se karakteri možda malo s vremenom promijenili. Božanstva su često nazivana skupinom gođ što se prevodi kao "bogovi", ... Iako se konotacije u vikinškom razdoblju ne mogu točno povratiti, njihov se smisao može pretpostaviti kao vjerojatnost da se bogovi "vežu", odnosno odlučuju sudbine svijeta i ljudi. Vjernike i ljude kao takve vežu za sebe u prijateljstvu i od njih očekuju strahopoštovanje i štovanje. Postoje različite klase natprirodnih bića, a jedne od tih klasi su upravo Æsir i vanir. Oni su predstavnici dvije glavne obitelji mitoloških bogova, ali se često u praksi termin æsir koristio i za sva istaknuta božanstva. Ženska božanstva bila su dísir koja je po svemu sudeći igrala vrlo važnu ulogu u privatnom štovanju, i to posebno u zapadnom dijelu Skandinavije. "Natprirodna bića" ili álfar bila su božanska bića nižeg ranga koja su bila povezana s vanirom. Drugu klasu međutim, predstavljaju Jogtnar "divovi" i dvergar "patuljci". "Mitologija često otkriva komplicirani odnos divova i bogova."²⁰

Tih bogova i božica nordijske mitologije ima mnogo te se njihove podjele razgranjuju na mnogo točaka, ali smatram da je važno nabrojiti neke od najglavnijih, ali i najpoznatijih božanstva prisutnih: grupa Æsir : "Odin: poglavar panteona; Frigg: Odinova supruga i zaštitnica braka; Thor: bog groma; Sif: zlatnokosa žena Thora; Idun: boginja besmrtnosti; Balder: bijeli bog; Heimdall: vratar; Tyr: bog rata; Loki: varalica i bog vatre."²¹

Možemo primijetiti kako u svakoj antičkoj religiji postoji "mit o nastanku svijeta".²² Naravno, prije znanosti kakvu danas poznajemo, religije su služile kao odgovor na sve prirodne pojave, pa tako i početak svega (Zemlje i Svemira). Iako danas imamo razrađenu povijest podupirena znanošću, i dalje se mnogo vjernika okreće nekom magičnom i religioznom objašnjenju.

¹⁹ Sherman, 2008,p.335

²⁰ Brink I Price, 2008,p.213

²¹ "•Odin: chief of the pantheon. •Frigg: Odin's wife and patron of marriage. •Thor: god of thunder. •Sif: golden-haired wife of Thor. •Idun: goddess of immortality. •Balder: the white god. •Heimdall: gatekeeper. •Tyr: god of war. •Loki: trickster god of fire" Sherman, 2008,p.336

²² Kanjir, 2018,p.11

Ta potreba za objašnjenjem "kako smo mi ovdje došli i koja nam je svrha te što nam leži u budućnosti" stvorila je i ovaj mit o nordijskoj mitologiji o nastanku svijeta...

"Najprije je bila samo praznina, led i vatra. Toplina vatre rastopila je dio leda u dvije osnovne figure, Ymir div i krava Aud-humla. Dok je Audhumla nahranila Ymir mlijekom, iz njegova tijela su izašli prvi ledeni divovi. Audhumla se hranila ledom, a njeno lizanje oblikovalo je prvu Aesir, koja su bila glavna norveška božanstva. Prvi bog se zvao Buri. Buri je imao sina Boru, a on je zauzvrat imao Odina, Vilija i Veu, koji su pobili Ymira i utopili sve, osim dvojice divova mraza, u krvi. Tri su boga stvorila zemlju i nebo od Ymirinog tijela i koristili su iskre od vatre da bi napravili Sunce, Mjesec i zvijezde. Napravili su prva dva čovjeka, Ask (Ash) i Embla (Elm), iz dva trupca."²³

No kao što je došao nastanak svijeta, tako mora doći i kraj svijeta²⁴. Iako su razlozi mnogi zašto dolazi do tzv. sudnjega dana od kulture do kulture, ono je uvijek prikazano kao borba dobra i zla gdje posljedice variraju između: prirodne katastrofe ili uskrsnuće mrtvih i njihova konačna presuda.²⁵

U mitu o Ragnaroku, taj sudnji dan govori o ljudskoj izdaji, gdje brat ubija brata za profit, supružnici su nevjerni i time dolazi do izbijanja rata. Spominje se rasa divova Jotun, koji su bili drevni neprijatelji Aesira, bogova, i oni su se tako borili i time umrli zajedno sa svojim neprijateljima. Svijet kao što smo ga znali je bio uništen, ali zato je nastala nova, pravedna i zelena Zemlja. Osim toga, nekoliko je potomaka bogova i ljudi ostalo i onda su dobili priliku za obnovu i novi život na Zemlji.²⁶

Upravo ta mogućnost borbe u Ragnaroku s ostalim bogovima, gdje je nagrada život u novoj i boljoj Zemlji, davalo je vjernicima motivaciju za ugađanjem molitvama i ritualima svojim

²³ "At first, there was only emptiness, ice, and fire. The heat of the fire melted some of the ice into two primal figures, Ymir the giant and Aud-humla the cow. As Audhumla fed Ymir with her milk, the first frost giants emerged from his body. Audhumla fed on the ice, and her licking formed the first of the Aesir, who were the main Norse deities. The first god was called Buri. Buri had a son, Bor, and he, in turn, had Odin, Vili, and Ve, who slew Ymir and drowned all but two of the frost giants in a flood of blood. The three gods formed the earth and sky from Ymir's body and used the sparks from the fires to make the Sun, Moon, and stars. They made the first two humans, Ask (Ash) and Embla (Elm), from two logs." Sherman, 2008, p.335

²⁴ "Kraj svijeta zvali su Ragnarok, ili Gotterdammerung, što znači "propast bogova." Ova, konačna bitka između dobra i zla, dovela bi do destrukcije čitavog kozmosa. Nakon ovog događaja uslijedilo bi stvaranje novog i boljeg kozmosa." Sherman, 2008, p.335

²⁵ Sherman, 2008, p.334

²⁶ Sherman, 2008, p.334

bogovima. Kako bi zadovoljili bogove, ali i kako bi dobili naklonost od istih koje najviše štiju, vođenje određenog načina života vjernicima je bio primaran cilj. Kao što sam spomenula prije u radu, zlatno doba nordijske mitologije definitivno možemo prepisati Dobu Vikinga, pa onda i samim Vikinzima koji su u svojim pothvatima na Saksone, ali i na ostale ekspedicije bili sila s kojom se trebalo suočiti.

Vikinzi su bili narod koji su "živjeli na području oko i u blizini zaljeva", prevedeno od staro nordijske riječi "vik" (zaljev).²⁷ "Oni su bili prirodni nasljednici germanskih naroda koji su se raštrkali Europom tijekom razdoblja seoba od 2. stoljeća nadalje, a među njima bili su i takozvani "barbari" koji su potpomogli rušenju Rimskog carstva u 5. stoljeću."²⁸ Još su ih nazivali i sjevernjacima²⁹ (zbog geografskoga položaja od kuda dolaze) te poganima³⁰ (zbog religije).

Vikinški su narodi jedni prema drugima često bili ratno-osvajalački nastrojeni, bez obzira na to što su imali dosta toga zajedničkog. Od zajedničkih točaka imali su jezik, religiju i podjelu društva. Jezik se zvao staronorveški, a religija se sastojala od sjevernog mnogoboštva. Društvo im se dijelilo na tri klase: ratnici plemići, slobodnih ljudi (trgovci, zanatlije, a posebice bondi, odnosno farmere koji su posjedovali vlastitu zemlju) i robove³¹.

"Religija je bila snažno integrirana s društvenim životom, ratištima i aktivnostima preživljavanja, a to znači da se može očekivati da se vjerski elementi pojave unutar cjelokupnog raspona kulture i društva vikinškog doba."³²

5.) TROLOVI I NJIHOVO ZNAČENJE U NORDIJSKOJ MITOLOGIJI

"Trolovi su danas posvuda. Svi znaju što je trol, čak i ako se naše osobne pretpostavke o trolovima mogu razlikovati."³³

²⁷ Kanjir, 2018,p.8

²⁸ https://nordicpoint.net/vikinzi_povijest/prica-o-vikinzima/

²⁹ Kanjir, 2018,p.8

³⁰ Kanjir, 2018,p.8

³¹ Suvala, 2011,p.3-4

³² "Religion was strongly integrated with social life, warfare and subsistence activities, and this means that religious elements can be expected to occur within the total range of Viking Age culture and society." Brink i Price, 2008,p.212

Iako bi uglavnom većina turista mogla reći da su Vikinzi turistički simbol Norveške, kada dođu u bilo koju suvenirnicu jako bi se iznenadili kada bi u redovima figurica i magneta ugledali upravo trolove. Trolovi su legendarna bića koja su postojala još od davnih dana Vikinga te imaju posebno značenje za lokalne zajednice koje tamo žive. "Tijekom posjete Norveškoj vidio sam mnoge suvenire od trola napravljene od gline s lepršavom kosom na prodaju u turističkim prodavaonicama suvenira."³⁴ U nastavku ću pokušati objasniti upravo tu fascinaciju trolovima te njihov opći povijesno-kulturološki značaj koji su imali, te koji imaju i dandanas.

Pojam trola karakterizira se kao skup mnogih različitih mitoloških bića koje nalazimo još u ranim stadijima nordijske mitologije.³⁵ No, ne slažu se svi s tom definicijom. Većina smatra kako je pojam trola kao takvog jedinstveno samome sebi te kako sa sobom ne povlači ostale konotacije poput raznih mitoloških bića. Razlog tomu je lingvistički dio značenja same riječi troll koja se prevodi sa skandinavske riječi "trolleri"³⁶ (magija) te podjela s kojom se dijeli sa ostalim terminima poput "jötunn (div), troll, þurs (neprijateljska čudovišta) i risi (herojska bića)"³⁷. Iako značenje same riječi trol u nordijskim zemljama ima slično značenje, ono se tijekom stoljeća mijenjalo pa je dosta teško točno definirati samu riječ. Važno je napomenuti kako je sam pojam trol jednako karakteristično težak kao i njegov nositelj, objašnjavajući kako je i trol kao biće skoro nemoguće točno objasniti te je poznat po svojoj problematičnoj i zločestoj ćudi.³⁸

Naravno, važno je imati na umu činjenicu da su se legende i mitovi, a sa njima i ostale priče, prenosile uglavnom prepričavanjem iz generacije u generaciju, što je rezultiralo i različitim verzijama raznoraznih aspekata ovih mističnih čudovišta. Jedan od najranijih tekstova koji spominju ova bića je i prijašnje spomenuti tekst Proza Edda iz 13.stoljeća autora Snorri Sturlusona.³⁹

³³ "Trolls are everywhere today. Everyone knows what a troll is, even if our personal notions of trolls might differ." Lindow, 2014, p.A

³⁴ "During my visit to Norway, I had seen many troll souvenirs made from clay with fluffy hair for sale in the tourist gift shops." <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

³⁵ <https://nordicwanders.com/blog/2016/12/norwegian-trolls-and-folklore>

³⁶ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

³⁷ <https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

³⁸ Lindow, 2014,p.A

³⁹ Lindow, 2014,p.A

Izgled je jedan od onih koji se najviše debatira te svatko ima svoj položaj gledišta, ali uglavnom se sve predaje slažu s činjenicom da trolovi koriste prirodu i njenu okolinu za svoje dobro i za čovjekovo zlo.⁴⁰ Čitajući mnoge članke i legende o trolovima, mogu zaključiti da je njihov izgled uglavnom neugodan oku promatrača sa oštrim zubima i raščupanom kosom (ako je uopće i imaju),⁴¹ iako u nekim pričama djeluju šarmantno pa čak i bezopasno, oni su daleko od toga sa svojom skrivenom agendom, onom prevarantskom. Osim toga, negdje se i spominje mogućnosti trolova sa više glava te čak i repom koji ih tijekom čarobnog mijenjanja oblika u "prekrasne ljude" zna odati ostalima.

Kao što sam prije navela, zbog uglavnom usmene predaje priča mnogo se toga može izvrnuti, ali nažalost i zaboraviti. Bez obzira na to, opsjednutost trolovima u nordijskim zemljama i dalje je vrlo prisutna. Poznata je činjenica da ako uđete u bilo koju suvenirnicu ili čak nordijski dom, naići ćete na magnet ili figurinu trola. Njihova zanimacija za trolove doseže i nacionalnu razinu činjenicom da jedini automobil koji je Norveška ikad proizvela dobio⁴² naziv, Troll. Pitanje koje se može postaviti jest, zašto je tome tako?

Svi su uglavnom čuli za poznatu braću Grimm i njihove priče koje su danas adaptirane u različitim medijima, no njima slični su Asbjornsen i Moe koji su 1830-tih putovali po cijeloj južnoj Norveškoj te sakupljali različite narodne priče, a većina je njih bila upravo o trolovima. Zahvaljujući njima, te su priče postale poznate i dandanas se pričaju norveškoj djeci u raznoraznim prilikama. Postoje mnogo poznatih narodnih priča koje uključuju trolove, a koje su vrlo važne za nordijsko kulturno nasljeđe...⁴³ Kao primjer uzela bih jednu od najraširenijih⁴⁴ priča koja uključuje lika Askeladden, koji svojom lukavštinom i nadmudrivanjem svojih protivnika na kraju dobiva nagradu (zlatu i srebro). Skraćena priča slijedi ovako: "Askeladden se snalažljivošću provlači kroz razne opasne situacije sa trolom ne bi li uspio od njega dobiti ono što želi. Na prvom susretu ga prevari s komadićem sira, kasnije s vodopadom i kantama te posljednje u natjecanju u jedenju kaše s trolom. U priči on pobjedi trola noseći ruksak na

⁴⁰ <https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

⁴¹ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁴² <https://nordicwanders.com/blog/2016/12/norwegian-trolls-and-folklore>

⁴³ <https://nordicwanders.com/blog/2016/12/norwegian-trolls-and-folklore>

⁴⁴ barem u Norveškoj

prsimu, tako da ga otvori kako bi napravio mjesta za više hrane. Trol je htio učiniti isto, osim što si je time prerezao trbuh i onda umro."⁴⁵

Ovo nije jedina priča u kojoj protagonist (čovjek) pobjeđuje mudročću i lukavštinom antagonista (trola). Trolovi se karakteriziraju kao strašna, ali vrlo "glupa" bića. Moguće ih je vrlo lako nadmudriti. Sebe smatraju možda drukčijima pokušavajući nadmudriti ljude koje sretnu s različitim zagonetkama koje su u praksi vrlo lake za riješiti. No to im nije jedina slabost... Ako se ikada itko nađe u situaciji da susretne trola, legenda kaže da je ih važno ili nadmudriti u njihovim zagonetkama ili pak zadržati do jutra do izlaska sunca kada se sa prvim zrakama pretvaraju u kamen.⁴⁶

No zašto se oni karakteriziraju kao opasni kada ih je tako "lako" pobijediti? Razlog tomu je njihova takozvana prehrana. Oni naime jedu ljude. Postoji puno priča gdje jedu zločestu i neposlušnu djecu, te možemo vidjeti kako je to služilo roditeljima kroz generacije kao upozorenje svojoj djeci da ne lutaju uokolo i da ih slušaju.⁴⁷ Osim za prehranu, trolovi su uništavali i krali po kućama te otimali lijepe i mlade djevojke.⁴⁸

Kao i kod svakoga mističnoga bića, nailazimo na podjelu koja nam olakšava poblize shvaćanje trolova. Iako se mnogi stručnjaci ne slažu sa svime što se tiče ovoga dijela mitologije zbog nedostataka izvora, uglavnom se svi slažu oko ove dvodijelne podjele ...Trolove dijelimo na "divove (često zvani jontar) i male ljude (često zvani huldrefolk)"⁴⁹. Ti jontar, kao što im samo ime govori⁵⁰ divovi strašnoga izgleda veličine veće od prosječnoga čovjeka sa kolosalnim kamenim udovima. Njihove fizičke karakteristike su hrapave, poput kamena kojeg nose vremenske prilike, a kosa im je divlja. Također, ovi divovi mogu poput poznatih kiklopa⁵¹ imati jedno oko ili čak i više glava. Za neke se čak i biljke ukorijene zbog svoje veličine i neurednosti čime pridodaje njihovoj strašnom i veličanstvenom izgledu.⁵²

⁴⁵ <https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

⁴⁶ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁴⁷ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁴⁸ <https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

⁴⁹ "the giants (often called jontar) and the little folk (often called huldrefolk)" <https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

⁵⁰ Povezano s ledenim divovima u prije spomenutom definiranju nordijske mitologije

⁵¹ Def. :nakazni, divlji i okrutni jednooki divovi

<https://hrvatski.enacademic.com/44672/kiklop>

⁵² <https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

Poznati su po svojoj snazi i veličini te uglavnom žive samotnim i izolirajućim životom u dubokim dijelovima šuma.⁵³ Najfascinantniji dio njihove legende jest i mogućnost korištenja nadnaravnih moći poput : " ...iskorijeniti stabla kako bi ih koristili kao palice i bacali gromade kao rakete. Najmoćniji od njih sposobni su uzburkati grmljavinske oluje ili lavine."⁵⁴

Druga vrsta trolova sličnija je ljudima, barem po fizičkim karakteristikama, no to ne znači da su prema nj i prijateljski raspoloženi.⁵⁵ Iako ima izuzetaka u svakoj priči, ovi trolovi uvijek pokušavaju zagonetkama i pričama prevariti ljude kako bi ih na kraju iskoristili ili im samo napakostili. Njihova moć leži u već prethodno spomenutoj mogućnosti mijenjanja oblika u smislu zavaravanja. Oni uglavnom žive u špiljama ili negdje u podzemlju.⁵⁶

U današnjici s brzim razvitkom medija i načina na koje sve mlađe i mlađe generacije primaju i prenose informacije istim takvim putem, nije čudno da su velike produkcijske kuće poput Disneya i Warner Bros. Pictures, kao i raznorazni pisci poput C.S.Lewisa i J.J.R Tolkien iskoristili inspiraciju za snimanje i distribuciju filmova koji uključuju nordijsku mitologiju. Jedni od najpoznatijih franšiza u kojem danas mnogi uživaju su (a u sebi ili referenciraju ili im drži kompletnu priču, upravo nordijska mitologija): Harry Potter, Gospodar Prstenova, Hobbit, Thor, Kronike Narnije, Snježno kraljevstvo... U svima se njima nalaze situacije u kojima se susreću sa magičnim bićima i vjerovanjima, ali i ritualima koji se direktno tiču spomenute mitologije. Kao primjer imamo jontar trolove koji se pojavljuju kao stvorenja koja "jedu hobite za večerom u "Gospodaru prstenova" ili odvlače pažnju od Voldemorta u "Harryju Potteru".⁵⁷ Dok ova druga vrsta trolova koja žive u pećinama, nailazimo kao slatka bića koja pomažu kraljici Elsi u animiranom crtiću "Snježno kraljevstvo".⁵⁸

Istražujući trolove i njihov značaj za današnje stanovnike, naišla sam na jedan članak koji produbljeno istražuje čovjeka koji se tijekom cijelog svoga života intenzivno bavio izrađivanjem drvenih figura trolova. Njegovo ime je Anton Sveen i on je bio poznati norveški drvorezbar. Iako se neću dotaknuti u potpunosti njegova života nego uglavnom njegova stvaralaštva, jako je

⁵³ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁵⁴ " They can uproot trees to use as clubs and hurl boulders as missiles. The mightiest of them are capable of stirring up thunderstorms or avalanches." <https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

⁵⁵ <https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

⁵⁶ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁵⁷ "...that eat hobbits for dinner in Lord of the Rings or distract from Voldemort in Harry Potter"

<https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

⁵⁸ <https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

zanimljiva dinamika između zajednice koja je u većini ugradila ili ljubav, ili strah prema ovim interesantnim bićima.

Drvorezbar Sveen živio je u "malom zaseoku Lora, u planinskom okrugu Lesja - malom selu u okrugu Oppland u Norveškoj, koji je dio tradicionalne regije Gudbrandsdal"⁵⁹. Rođen je 1914.godine te je već 30-tih godina počeo s rezbarenjem drva, a onda 10 godina kasnije i sa izrađivanjem likova trolova po kojima je i najpoznatiji. Iako se bavio svakakvim granama stolarije kao npr. izrađivanje namještaja, Sveen se ipak okrenuo trolovima kao izvorom zarade za sebe i svoju obitelj..." Izrađivao sam sav namještaj u svojoj kući i pohađao školu u Hjerleidskom, ali sam odustao od stolarije nakon 2 godine....Prije sam također pravio zdjele od korijenja, orašare i figure životinja, ali ovi predmeti predugo traju i nisu dobro plaćeni kao trolovi."⁶⁰

Sveen je kasnije u proces izrade figura trolova uključio i cijelu obitelj zbog vrlo velike zainteresiranosti javnosti u legende trolova. Figurice se rade od brezinog drva koje je vrlo specifično ne samo po svojem sastavu nego i mjestu gdje obitava, isključivo u sjevernoj hemisferi (Norveškoj). Iako ima dobar sastav, i dalje je vrlo teško s njom rezbariti i raditi pa možemo vidjeti zašto su njegovi radovi toliko cijenjeni u svijetu i među sakupljačima. Ubrzo je to postao obiteljski posao pomoću kojeg je Sveen prehranjivao vlastitu obitelj, no na drvorezbanje više nije gledao kao na isplativi rad u budućnosti. "Za stvaranje trolova koristim sjekiru, dljeto i noževe. Ali uskoro će strojevi preuzeti. Oni mogu učiniti rezbarije bržim i jeftinijim, što umjetnik ne može učiniti. Ako se vremena razvijaju slično kao i posljednjih godina, ne mislim da rezbarenje drva ima budućnost. Moram provoditi 12-15 sati dnevno da bih postigao stvarnu zaradu sa svojim trolovima."⁶¹ Iako možda on nije vidio svijetlu budućnost za ovu profesiju, moram napomenuti kako se sve više javlja zanimacija za poštivanje i interes u radove koji su isključivo ručni rad i/ili jedinstveni u suprotnosti prema tvorničkom proizvodu. Da

⁵⁹"...in the small hamlet of Lora, in the mountain district of Lesja – a small village in Oppland county, Norway, which is part of the traditional region of Gudbrandsdal." <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶⁰ "I made all the furniture in my house and attended school at Hjerleidske, but gave up carpentry after 2 years. Before I also made root bowls, nutcrackers and animal figures, but these items take too long and are not as well paid as trolls." <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶¹ "To create my trolls I use an axe, chisels, and knives. But soon the machines will take over. They can make the carvings quicker and cheaper, something that an artist cannot do. If times evolve similar to recent years, I do not think that wood carving has a future. I must spend 12-15 hours a day to make real profits with my trolls." <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

li to znači da će nestati ogromna konzumacija i proizvodnja istih proizvoda na veliko? Naravno da ne, ali opet ovakva zanimacija spašava "male ljude" i umjetnike koji žive od svojih ruku djela.

Kada govorimo o izradi trolova, ovdje nailazimo na divnu suprotnost u gledanju na estetiku. Iako znamo da kada pričamo o trolovima ne možemo očekivati savršene proporcije te nadnaravne ljepote zbog same prirode i legende o samoj ružnoći trolova, to ne znači da se upravo ta "ružnoća" i čudnovati izgled najviše i cijeni. Što je figurica čudnovatija to je vrijednija. Njihov izgled varira od spola pa sve do oružja koji imaju uza sebe. Najzanimljiviji dio je onaj koji im daje "dušu" i malo osobnosti. Sveen je to učinio tako da je na poseban način crtao i rezbario oči i obrve, ali i geste samoga lica da bi se dalo naslutiti da je pogled čuđenja upućen prema nekoj od situacija kao susreta sa čovjekom ili špijuniranja. Interesantna mi je činjenica iskočila u članku koja opisuje kako je Sveen, kada bi radio par trolova (muškarac i žena) koristio samo jedan blok breze kako bi oni uistinu činili savršeni par. Kao što sam prije napomenula, ovo je kasnije postao pravi obiteljski posao gdje je supruga Antona Sveena, Jenny, sudjelovala u bojanju drva u različite boje te višesatno ručno trljanje trolova danskim uljem.⁶²

"Ujak Anton bio je vrlo ljubazan čovjek s odličnim smislom za humor. Bio je u braku s Jenny, koja je sjedila uz njega svih 40 godina njihove proizvodnje, slikajući trolove."⁶³

Postoje mnogo lijepih priča koje cirkuliraju o samom Antonu, ali i o njegovoj ženi te raznim posjetima u kojima su primili ljubitelje tih figura i obiteljskih priča. Jedna od tih priča tiče se roditelja jednog kolekcionara koji su imali zanimljivo iskustvom u posjeti Antonu Sveenu u Norveškoj 1980-ih te je prepričao priču za članak :

"Moji su roditelji bili strastveni kolekcionari i putnici. Oni su uzeli opsežni tromjesečni odmor kroz mnoge skandinavske zemlje, a Norveška je bila jedna od njih (moji roditelji i ja živimo u SAD-u). Moji roditelji razgledali su razne trolove koji su bili na prodaji na njihovom putovanju, ali jednostavno nisu uspjeli pronaći onaj koji bi ih zadovoljio dok nisu slučajno ušli u hotel u Geirangeru, Norveška i ugledali dva trola Antona Sveena (jednog mužjaka, jednu ženku) na polici u predvorju i jednostavno ih zavoljeli ... toliko da su ih kupili od hotela.

⁶² <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶³ "Uncle Anton was a very kind man with a great sense of humour. He was married to Jenny, who sat by his side for all their 40 years of production, painting the trolls." (nećak Magne Sveen)
<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

Nekoliko dana kasnije bili su na planinskoj cesti Trollstigen, gdje se smatra da trolovi žive u okolnim brdima i dolinama, pa su se zaustavili u prodavaonici tamo gdje su na svoje iznenađenje ugledali više Sveenovih trolova. Kupili su ih par tamo, a vlasnik trgovine spomenuo je da ako su u Lori, Antonu Sveenu ne smetaju posjetitelji. Kad su stigli u Loru, ljudi u gradu dali su upute mojim roditeljima prema kući gospodina Sveena. Kad su stigli tamo, otišli su točno do njegove kuće i pokucali na vrata, a njegova supruga se javila i pozvala moje roditelje unutra i on je bio tamo, sjedeći za svojim radnim stolom, radeći na trolovima.

Moji su roditelji naručili od gospodina Sveena da proizvede oko 40 jedinstvenih trolova, a on ih je sve otpremio mojim roditeljima u SAD. Otprilike polovica naručenih trolova podijeljena je kao poklon, još jedan dio prodan je na eBayu, a moja majka još uvijek ima nekoliko na izložbi u svojoj kući, dok je ostatak na skladištu. Moja se majka sjeća da je gospodin Sveen u svom dvorištu imao ogromnu hrpu blokova drva od breze zbog budućih trolova. Oko kuće je imao i razne trolove koji su bili dio njegove osobne kolekcije i nisu bili na prodaju."⁶⁴

Smatram da ova priča, ali i druge u članku pokazuju tu strast prema njihovome radu te opravdanu oduševljenost ljudi na njihov rad. Kasnije, 1989.godine trojica braće Sveen osvojili su prestižnu nagradu za "rezbarenje drva, spoj umjetnosti i životnog rada, rad na očuvanju i razvoju rezbarenja drveta"⁶⁵. Jedina osoba u obitelji koja je nastavila ovu umjetničku tradiciju jest sin Antona Sveena, Oskar Sveen. "Antonov sin, Oskar Sveen (rođen 1942.) jedini je umjetnik preostao iz obitelji koji je tradiciju rezbanja trolova prenosio u našu generaciju. Izradio je vlastiti jedinstveni stil trolova i likovne umjetnosti."⁶⁶ Poznat je po mnogim velikima stvarima od rezbarenja stolice za vrijeme posjeta pape Ivana Pavla II Norveškoj u lipnju 1989. do rezbarenja glavnoga ulaznog portala za crkvu Rapid Lake Stave pod nazivom „Kapela u brdima“⁶⁷ u Južnoj Dakoti, SAD.⁶⁸

⁶⁴ <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶⁵ "Wood carving, combination of art and livelihood, work for conservation and development of wood carving"
<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶⁶ "Anton's son, Oskar Sveen (born 1942), is the only artist remaining from the family who brought the tradition of carving trolls through to our generation. He has produced his own unique style of trolls and fine art."

<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶⁷ točna replika glasovitog Borgunda Stavkirkea u Laerdalu, u Norveškoj, koji je izgrađen oko 1150. godine i koji se smatra najčuvanijom Crkva sa stalcima koja još uvijek stoji u Norveškoj

<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁶⁸ <https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

Voljela bih za kraj ovoga djela citirati autora članka o Antonu Sveenu gdje daje posljednju riječ o samom drvorezbaru te njegovoj ljubavi prema svome radu..."Anton je svoj život posvetio proizvodnji jedinstvenih trolova koji su tada proputovali po svijetu. I dokle god su oni svuda, i ljudi vole trolove, pamtit će ga."⁶⁹ To je citat s kojim se mogu u potpunosti složiti te dodati kako smatram da iako možda A.Sveen nije imao direktnog utjecaja na širenje pojma i legende o trolovima u svijetu koji je danas nama poznat u popularnoj kulturi, definitivno je pripomogao njegovoj svjetskoj rasprostranjenosti.

Ovo poglavlje ipak ne mogu završiti bez da spomenem povijesno-kulturno-ekološku važnost koju pridonosi nordijska mitologija sa trolovima. Razlog zašto ovo spominjem je jer u svakom kutku na koji sam naišla opisuje značaj legende u njenom krajoliku. Kao što sam prije navela u objašnjavanju slabosti trolova, najveća im je sunce od kojeg se skrivaju kako god znaju. Upravo ta značajka pridodaje vjerovanju da su ogromne kamene litice na mjestima kao Trolld-Tindterne (Trolov vrh) nastale zbog skamenjenja trolova. Osim nje ima još i planinski prijevoj Trollstigen do poznate formacije stijena nazvane Trolltunga (Trolov jezik).⁷⁰

Kako bih još više potvrdila svoju tezu o poštivanju prirode, Norvežani su toliko posvećeni svojim trolovima i očuvanju njihovih legenda da su nazvali nekoliko ruta po nj kao npr. poznata Trollstigen (Trolovska staza). Osim toga, smatraju kako trolovi žive upravo u lijepoj gustoj prirodi koja im pruža utočište od napsnih i bučnih centrova grada. Jedno od mjesta gdje vjeruju da trolovi žive je Trollfjorden, mjesto puno planina i špilja u kojima bi trolovi voljeli obitavati.⁷¹

"Prolazeći pod sjenom velikih planinskih vrhova Norveške ili Švedske, primijetili biste da je priroda prepuna gromada. Ovi balvani nisu slučajno stigli do svog posljednjeg počivališta. Mnogi od njih bili su oružje divovskih Trolova koji su jednom lutali zemljom - a neki od njih imaju još spektakularniju povijest. Oni su tijela samih Trolova, pretvorena u kamen jer su bila izložena dnevnoj svjetlosti."⁷²

⁶⁹ "Anton devoted his life to producing unique trolls, that have since made their way around the world. And as long as they are around, and people love trolls, he will be remembered."

<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

⁷⁰ <https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/>

⁷¹ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁷² "Passing under the shadow of Norway or Sweden's great mountain ranges, you might notice that the countryside is littered with boulders. These boulders didn't arrive at their final resting place by accident. Many of them were weapons of the giant Trolls who once roamed the land—and a few of them have an even more spectacular history."

Pitanje kod ove spomenute slabosti stoji, zašto baš sunčeva svjetlost. Razlog možda leži u tome da je sunce i njegova toplina rijetkost u ovoj teškoj sjevernoj klimi te su preci naroda u Skandinaviji imali veliko obožavanje spram njega kao zaštitnoj sili.⁷³ Ili je ono jednostavno prepušteno magiji koja smatra da "ono što je nastalo iz kamena, može se njemu i vratiti"⁷⁴.

6.) "STRONGMEN" I RITUAL

Kao što se može vidjeti iz priča i legendi pa tako i iz same mitologije, Vikinzi su bili jako povezani s prirodom te su imali strahopoštovanje prema njoj jer su se kroz prirodu i njezine plodove i nevremena osjećali bliže svojim bogovima. Kao i kod trolova, tako i u sljedećoj analizi imamo primjer potpune obaveze koja je ostala od davnina te s današnjicom dobila svoj moderni preobražaj bez da je izgubila na svome značaju i autentičnosti.

U Islandu postoji tradicijski ritual koji je usko povezan sa nordijskom mitologijom koji se prakticirao još u zlatnome dobu, dobu Vikinga. Podizanje kamena kao rituala prelaska iz djetinjstva u zrelost, ali i signaliziranje ne samo fizičke nego i mentalne spremne. Fizička jačina u to doba označavala je uspjeh. Možemo samo zamisliti kako su prije moderne tehnologije ljudi preživljavali u ovoj teškoj islandskoj klimi. Zato možemo shvatiti zašto je njima snaga značila uspjeh, jer im je snaga značila preživljavanje. Kao što sam u prijašnjim dijelovima rada govorila o klimi ovih zemalja, današnji narodi ovoga područja iza sebe nose duge generacije ribara, brodograditelja, ali i vrsnih moreplovaca. To današnjim stanovnicima donosi veliki osjećaj ponosa..."Dolazim iz dugog niza ribara. Izuzetno poštujem svoje pretke."⁷⁵

Mnogi smatraju da upravo ovaj ritual dolazi od predaka lokalnih ribara koji su svoj udio u brodskom izvlačenju određivali tako da bi dokazivali sa količinskom snagom koja bi se donijela posadi. Jedno od pravila koje se spominje jest pravilo da možeš biti dio ribarske posade ako, i

They are the bodies of Trolls themselves, turned to stone because they were exposed to daylight."

<https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/>

⁷³ <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁷⁴ "were born of stone so could be returned to stone" <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

⁷⁵ "I come from a long line of fishermen. I have the utmost respect for my ancestors."

<https://www.youtube.com/watch?v=GL2ao0gtFU0>

samo ako uspiješ podignuti najteži kamen.⁷⁶ Međutim, to nije nikakvo obično podizanje kamena. "Da bi to učinili, muškarci bi dizali teško kamenje, počevši od upravljivog hálfdrættingur-a („slab“) do Hálfsterkur-a („pola snage“) i na kraju, za malobrojne koji bi to uspjeli, Fullsterkur („puna snaga“)."⁷⁷ Ove oznake su služile kao mjerne jedinice rasporeda zaslužene dnevnicе: npr. Veliki kamen jednako velika dnevnicа, dok mali kamen jednako mala dnevnicа. Mi naravno sada imamo i izmjerenu težinu kako bi uopće dobili pojam koliki je to zapravo zahtjevni pothvat. Podjela glasi ovako: 1.) Amlóði od 23kg; 2.) Hálfdrættingur od 54kg; 3.) Hálfsterkur od 100kg te 4.) Fullsterkur od 154kg.⁷⁸

Prije nego što odem u dublji značaj ovoga rituala, bilo bi poželjno da se ono i bolje objasni. Ritual je pojam koji se često upotrebljava u svakodnevnome govoru za mnoge situacije. Uz ritual vežemo mnoge sakralne, ali i svjetske pojave. Činjenica je da ritual može stajati sam za sebe bez da je vezan uz pojmove poput: običaj, vjerovanje, mit... U nastavku teksta objasniti ću sličnosti i razlike spomenutih vezivnih pojmova jer smatram da je ono bitno za našu daljnju analizu nordijskih rituala.

Kako bismo bolje shvatili što je točno ritual, smatram da je važno odvojiti pojmove rituala i običaja iz razloga spomenutih dalje u tekstu. Ritual kao i običaj neke kulture variraju upravo od kulture do kulture. Ono je za svaku jedinstveno, ali opet slično na mnoge načine. Razlozi tomu su razni, ali oni koji obuhvaćaju kompletno sve jesu oni kulturološki obrasci po kojem neka zajednicа živi. Rituali, pa tako s njim i običaji, vrlo su važni aspekti koji se koriste kako bi se jačala ta struktura, a samim time i sociološke veze. Kao što sam prije spomenula, sličnosti između pojmova rituala i običaja nalazi se u ograničavanju osoba koje imaju moć provođenja tj. samo određivanje tko smije, a tko ne.

"U antropologiji su rituali radnje s namjernim simboličkim značenjem poduzete u određenu kulturnu svrhu, poput obreda prelaska iz djetinjstva u zrelost, i mogu ojačati društvene veze šire zajednice kao na vjenčanju."⁷⁹ Dok kod običaja imamo ipak malo prostora za neformalnost gdje su neki od njih svakodnevno i ponekad i neprimjetno prisutni poput običaja "bontona za stolom

⁷⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁷⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=GL2ao0gtFU0>

⁷⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁷⁹ "In anthropology, rituals are actions with intentional symbolic meaning undertaken for a specific cultural purpose, such as a rite of passage from childhood to adulthood, and may reinforce broader community social bonds, as in a wedding." <https://www.chegg.com/homework-help/definitions/ritual-and-custom-51>

ili slijeđenja grupnih konvencija za prikladno odijevanje u nečijoj dobi"⁸⁰. Ponekad dolazi do miješanja ovih pojmova zbog neshvaćanja njihovih distinktivnih razlika, ali u ovome je tekstu bitno obratiti pozornost na njihovu važnost u zajednici i kulturi u kojoj su nastali nego točno definiranje. Važna stavka koja ih povezuje jest činjenica da "oboje mogu uključivati vjersko ili svjetovno pojačanje, a pravilno izvršavanje često ukazuje na članstvo ili status u samo određujućoj kulturnoj skupini."⁸¹

Ritual u kojemu se određuje snaga u podizanju ovih posebnih kamena naziva se Kvállodrót. Vrlo je svečan i poseban za onoga koji ga prolazi, kao i za sve prisutne.⁸² "Kamen Husafell jedno je od najpoznatijih kamenja na svijetu i očito je da ima ogromno poštovanje."⁸³

Sada nastavljamo s ritualom i vjerovanjem. Spomenuti pojmovi međusobno se povezuju i isprepliću te primjer toga nailazimo kod američkog sociologa Edwarda Shilsa. Shils zagovara kako, iako su ritual i vjerovanje isprepleteni, oni su također i razdvojivi... To se pojašnjava kao mogućnost da netko prihvaća neko vjerovanje, ali ne i ritualne aktivnosti povezane s njima.⁸⁴ Ovdje vidimo da je itekako situacija povezana s ritualom jer je ritual ostao zapamćen, dok se pak njegovo vjerovanje danas polako gubi između priča i nekakve vrste religije.

Mnogi su se mislioci složili s objašnjenjem da je "mitologija uglavnom opis rituala"⁸⁵. Naravno, iz ovoga bi bilo lako zaključiti da je ritual razlog mita (ili obrnuto), no njihov je odnos puno kompleksniji i međusobno povezaniiji od spomenute generalizacije. One se međusobno nadopunjuju i stvaraju spiritualnu potporu vjernicima na svim razinama. Razlog zašto su mitovi i rituali toliko cijenjeni i u današnje moderno doba jest upravo njihova povijesna funkcija u koju neki vjeruju još uvijek. Rituali se uglavnom koriste kao ceremonije gdje se simbolima i radnjama povučenih izravno iz mitologije želi postići nekakva sigurnost, ali i zaštita od njih

⁸⁰ "table manners or following group conventions to dress appropriately for one's age"

<https://www.chegg.com/homework-help/definitions/ritual-and-custom-51>

⁸¹ "Both may include religious or secular reinforcement, and performing each correctly often indicates membership or status in a self-defining cultural group." <https://www.chegg.com/homework-help/definitions/ritual-and-custom-51>

⁸² <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁸³ "The Husafell stone is one of the best known stones in the world, and obviously one has tremendous respect for it." <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁸⁴ Bell, 1992,p.19

⁸⁵ Kluckhohn, 1998,p. 314

samih pa tako i tih mističnih sila. Često su se koristili kako bi se smanjio strah ili čak sveprisutna aneksioznost od raznoraznih čimbenika poput : bolest, kletvi, prirodnih nepogoda i ratova.⁸⁶

"Mitovi i rituali zajednički pružaju sustavnu zaštitu od nadnaravnih opasnosti, prijatni lošeg zdravlja i antisocijalne napetosti u fizičkom okruženju i pritiska moćnijeg društva."⁸⁷

Stanovnici Islanda kao i "Strongmen"⁸⁸ imaju veliko poštovanje te osjećaju neku vrstu povezanosti..."teče nam duboko u venama"⁸⁹. Upravo zbog toga spomenutog poštovanja i duge tradicije izvođenja rituala, ono i opstaje. Nakon što se probilo u ostatak svijeta, pa tako i popularne kulture, sve više dolazi do izražaja njezin kulturološki značaj, makar on bio u većini u pozadini sporta.

Jedan od najpoznatijih Strongmena ikada jest Jon Pall Sigmarsson, "Islandski nacionalni heroj" u dizanju utega/kamena. Bio je vrlo poznata ličnost ne samo u svojoj zemlji, nego u skoro svim krugovima sporta vezanih uz snagu i izdržljivost. Javno je iskazivao svoju ljubav prema sportu, a i prema svojoj zemlji..."Mislim da je bila, Francuska Najjači čovjek na svijetu 86', radili su dizanje i netko je iz publike viknuo "Eskimo!", no on mu je odvratio vičući: "Ja nisam Eskimo, ja sam Viking!"⁹⁰ Jon Pall odrastao je u siromaštvu i u vrlo maloj zajednici kada je kao mladić pronašao sebe u podizanju teških stvari. Ubrzo je i pobijedio europski rekord za najveću težinu gdje je potom postao "legenda" u Islandu i prepoznat diljem svijeta. " Jon Pall nekako je promijenio mene i mnoge druge mladiće, a i cijelo društvo ovdje. Bio je poput prve sportske zvijezde ... i dao mi je i mnogim drugim ljudima neku vrstu nade da izađu iz siromaštva i učine nešto i postanu slavni. "⁹¹ Mnogi danas nastavljaju njegovim stopama, inspiriranim njegovom snagom i voljom te ponajprije ponosom koji je uvijek nosio u sebi.

⁸⁶ Kluckhohn, 1998,p. 320-338

⁸⁷ " Myths and rituals jointly provide systematic protection against supernatural dangers, the threats of ill-health and of the physical environment, antisocial tensions, and the pressure of a more powerful society." ⁸⁷ Kluckhohn, 1998,p. 339

⁸⁸ Sportaš koji se natječe u raznim natjecanjima određivanja snage.

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=strongman>

⁸⁹ "it runs deep in our blood" <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁹⁰ "I think it was in...France World's Strongest Man in 86', they were doing a deadlift and somebody from the audience yelled, "Eskimo!", but he yelled back at him, "I'm not an Eskimo, I'm a Viking!"."

<https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁹¹ "Jon Pall kind of changed me and many other young men, and the whole society here. He was like the first sporting superstar....and he gave me and many other people some kind of hope to come out of poverty and do something, and be famous." <https://www.youtube.com/watch?v=GL2ao0gtFU0>

Ovaj zanimljivi dokumentarac "FULLSTERKUR: An Original Film By Rogue" koji zapravo govori o svemu, ali i puno više, što sam navela u prikazu kako kultura i prošlost ima itekako veliki utjecaj na razvoj ovoga zahtjevnoga sporta. Iako su mnogi sportovi današnjice potekli iz doba antike, ono u sebi nema ovu autentičnost kao što ima ovaj ritual. Sportaši, ali i obični stanovnici Islanda osjećaju veliki ponos i privrženost prema ovoj tradiciji što čine ovaj ritual i više nego sportom, "...ovaj kamen je na neki način, na neki način prijatelj. Član obitelji ..."92

Iz priloženoga možemo iščitati kako je bitan osjećaj nacionaliteta kada je u pitanju njegovanje neke tradicije. Upravo Islandani pokazuju kako njegovanje ne znači da svoju ljubav prema nj ne mogu podijeliti sa svijetom, već da i oni uživaju i vide njenu čar i ljepotu. Vjerujem da će se to poštovanje nastaviti još dugi niz godina kroz još mnogo generacija te se nadam da ta ljubav prema prirodi neće iščeznuti.

"Svaki ribar još uvijek zna za ove stare izazove, a tradicija koju su nadahnuli i danas utječe na kulturu i nacionalni identitet."93

7.) OGULINSKE VJEŠTICE I LEGENDA O KLEKU

U ovom djelu rada htjela bih obratiti pažnju na jedan, meni bliži, kulturni fenomen koji na prvi pogled nema vidljive sličnosti sa već spomenutim trolovima i strongmenima. Upravo ću na primjeru legendi o ogulinskim vješticama te samoj legendi o planini Klek pobliže usporediti te sličnosti i dublje objasniti pojave poput ljudske i kulturne povezanosti s lokalnom prirodom tj. prirodom koja ju okružuje.

Grad Ogulin se nalazi na području koji se naziva središnja Hrvatska. Ima interesantan geografski položaj koji obuhvaća poznati Nacionalni park Plitvička jezera s jugoistočne strane, Liku s južne strane, Gorski kotar sa zapadne te sjeverni Jadran s jugozapadne strane. Upravo zbog ovih zemljopisnih, ali i prirodnih činjenica, Ogulin ima vrlo dobru prometnu povezanost koja spaja mnogobrojne dijelove Hrvatske. Jedan od važnih gospodarskih stvari po kojemu je grad ne samo

⁹² <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8>

⁹³ "Every fisherman still knows of these old challenges, and the traditions they inspired continue to affect the culture and the national identity to this day." <https://www.youtube.com/watch?v=GL2ao0gtFU0>

regionalno nego i svjetski poznat jest upravo po svojim autentičnim sortama ogulinskoga krumpira i ogulinskoga kupusa.⁹⁴

Iako ću se fokusirati samo na uspoređivanju sličnosti između legendi i mitova (već spomenutih fenomena), nemoguće je ne spomenuti povijesno-kulturni značaj koji Frankopani imaju u Ogulinu. Obitelj Frankopan je bila plemićka obitelj koja je ostavila mnogo povijesno-kulturnih tragova koji su bili vrlo važni za tadašnje vrijeme, a koji su bitni i za nas danas. Upravo se tu plemićku obitelj povezuje s nastankom samoga grada Ogulina u 15.st, kao i njezinom strateškom vojnom funkcijom od tadašnje opasnosti, Turaka. Izgradnjom tzv. "Frankopanskog kaštela", renesansne utvrde koja ima oblik nepravilnog četverokuta s kulama zapravo započinje nj. povijest.⁹⁵ Iako ga danas nazivamo Ogulin, smatra se da je ovaj grad zapravo u početku imao potpuno drukčije ime. Ono je također vezano za spomenutu obitelj Frankopan i poznatu tragičnu legendu o djevojci Đuli.⁹⁶ Drugo ime grada bilo je Julijin grad, i to je ime direktno u korelaciji s legendom⁹⁷ o kćeri Frankopana Đuliji koja se je zbog svoje nesretne ljubavi odlučila baciti u ponor iznad kojeg kasnije stoji sam grad Ogulin.⁹⁸

Osim legende o Đuli, Ogulin je poznat po svojim vješticama i divu Kleku. Upravo je legenda o Kleku i nastanak rijeke Dobre inspirirao i najveću spisateljicu bajki u ovome kraju, ali i u cijeloj Hrvatskoj, Ivanu Brlić-Mažuranić. Njeno djelo "Priče iz davnine" u sebi sadrži "vidljiv utjecaj legendi i mitova ogulinskog kraja kojeg je Ivana često posjećivala tijekom djetinjstva i koji je na nju ostavio osobit dojam"⁹⁹.

Legende o nastanku planine Klek i vješticama je jako teško odvojiti i gledati na njih kao na samostalne legende. One se međusobno podupiru te ispreplićući čine jednu posebnu cjelinu koja naizgled nema kraja, a mnogi u nju i dandanas vjeruju. Prenošene su kao i mnoge legende, usmeno s koljena na koljeno te koliko god bile na trenutak zastrašujuće, one ipak izazivaju osjećaj ponosa i znatiželje kod njezinih predavača i slušatelja.

⁹⁴ Francetić, 2018, p.19

⁹⁵ Francetić, 2018, p.20

⁹⁶ Rak, 2016,p.17

⁹⁷Francetić, 2018, p.27-28

⁹⁸ Rak, 2016, p.17

⁹⁹ Rak, 2016,p.18

Kada govorimo o Kleku, njegove karakteristike ne stoje samo u vješticama i mističnom nastanku, nego i u geografskom značaju. Planina Klek je 4 kilometara¹⁰⁰ duga s nadmorskom visinom od 1181 metara¹⁰¹. Iako Klek ima puno različitih vrhova koji su karakteristični po svojom strnovitošću i stjenovitošću, najpoznatija dva vrha nazivaju se: Klečice ili Mali Klek te Veliki Klek.¹⁰² Važna karakteristika ove planine jest činjenica da se Klek naziva "kolijevkom hrvatskog planinarstva"¹⁰³.

No što zapravo kaže legenda, kako je nastala planina Klek i otkud takav karakteristični izgled same planine. Planina na prvi pogled izgleda kao uveličani i stjenoviti prikaz osobe koja leži ili čak "spava".¹⁰⁴ Možemo pretpostaviti da je upravo taj izgled pridonio mitu o nj samoj. Legenda glasi ovako: "u davnim vremenima na zemlji živjeli bogovi i divovi. Bogovi su svu hranu i piće zadržavali samo za sebe, što je kod divova izazivalo nezadovoljstvo, a jedan od njih - div Klek se zaratio s bogom Volosom, koji je čarobnim mačem mogao skameniti sve što poželi. Na mjestu gdje se danas prostire planina Klek, bog Volos je skamenio diva Kleka. zbog toga što mu se suprotstavio. Div Klek se zakleo kako će se jednoga dana probuditi i osvetiti se. Slučajno ili ne, u podnožju planine teče rijeka Dobra za koju se vjerovalo da je to krv koja teče iz divovih vena, a za vrijeme oluje na planini se okupljaju vještice¹⁰⁵ koje pokušavaju probuditi diva iz stoljetnog sna."¹⁰⁶ Kao što sam napomenula, ne možemo objasniti jednu legendu bez da uz nju ne povežemo i one druge, jer bez njih sama legenda o Kleku ne zvuči dovoljno "mistično" i relevantno nama danas.

Naravno, postoji mnogo različitih varijacija ove legende koje se razlikuju u manjim detaljima, no možemo zaključiti kako je prirodni oblik planine pa tako i vremenske nepogode koje podsjećaju i interpretiraju na različite "magične" načine. Mnogi mještani stvarno vjeruju u tu legendu u

¹⁰⁰ Francetić, 2018, p.26

¹⁰¹ <https://visitkarlovacounty.hr/legende-o-kleckim-i-ozaljskim-vjesticama/>

¹⁰² Francetić, 2018, p.26

¹⁰³ Francetić, 2018, p. 26

¹⁰⁴ "Hrbat planine gledan s istoka, iz smjera Ogulina, nalik je golemom okamenjenom divu. Div se doima kao da je duboko usnuo..." <https://visitkarlovacounty.hr/legende-o-kleckim-i-ozaljskim-vjesticama/>

¹⁰⁵ "kad crni oblaci polijegaju po brijegu te kad viorovi lome granje i ruše krovove, a vjetar očajnički jauče oko tornjeva i zavijutaka ulica, vještice hrle uz paklenske krikove na vrh Kleka leteći na metlama kako bi kovale zlokobne osvete nad svima koji nisu iz njihova kola. Te bi se vještice nakon svojega demonskog plesa razišle u praskozorje na sve strane svijeta, svaka odakle je i došla." Batinić, 2011.p.137

¹⁰⁶ Francetić, 2018, p.26-27

tolikim mjerama da ju nazivaju i istinitom.¹⁰⁷ U prijašnjim poglavljima objašnjeno je kako je to bazična potreba koju ljudi, pa onda i zajednica, posjeduju za objašnjavanje nečega nepoznatog u njima. To nepoznato u njima budi maštu, ali i radoznalost i na kraju strah od nj same. Iako danas zbog napredne tehnologije i moderne znanosti teško možemo prihvatiti da se nešto "logički" i "znanstveno" ne može objasniti, moramo shvatiti važnost koju su imali mitovi i legende u prošlosti.

Kao primjer imamo upravo spomenute vještice... U doba kada je strah od vještica bio svakodnevni pojam prisutan i u selima i u gradovima, kao i najpoznatiji lov na Salemske vještice u kojima su nedužne žene pretrpjele nepravedne optužbe i sud od svojih vlastitih sugrađana, ono nije zaobišlo čak ni Hrvatsku. Poduprte pričama o klečkim vješticama i njihovim "sastancima" mnoge su žene bile optužene za bacanje čari i sudjelovanje u nj. O tome su pisali dvoje povjesničara, Rudolf Strohal i Johann Weichard Valvasor. Oboje zapravo pišu o pričama svjedoka gdje su žene optužene da su vještice, kako bi iste onda kasnije bile spaljene na lomači. R.Strohal je putujući ovim krajevima krajem 19.stoljeća zapisivao priče i mitove o klečkim vješticama, njihovim čarima i stvarima koje su strašile i najhrabrije muškarce sela poput : ubijanje muževa, ali i jedenje male djece. " Mnogi mitovi koje Strohal bilježi kao pučku predaju uistinu su iskazi žena optuženih da su vještice te svjedoka i sudaca na stvarnim suđenjima vješticama u sjeverozapadnoj Hrvatskoj tijekom 17. i 18. stoljeća."¹⁰⁸ J. Valvasor je znanstvenik čiji spisi dolaze iz davne 1649.godine, a govori kako su žene koje su bile optužene da su klečke vještice bile ne samo Ogulinke, nego i Zagrepčanke te su se "otkrivene" vještice spaljivale i kamenovale. Zanimljiva je činjenica da su se dijalektalno vještice nazivale coprnicama i da "u pučkim kazivanjima karlovačkog kraja vještice su zapravo često bile tek vile koje su se služile zlobnim čarolijama".¹⁰⁹

Naravno ne možemo zanemariti tragičnu činjenicu da su žene koje su bile optužene za prakticiranje zle magije prošle strašno mučenje kako bi priznale krivnju. Smatram da bi svatko priznao krivnju da netko nad njim vrši teror, prvenstveno iz razloga da se mučenje čim prije

¹⁰⁷ "Narod se kune svim i svačim da je istinita sljedeća narodna legenda koja glasi: Klečka se stijena svake stoljetnice otvara. U otvoru stijene nalazi se hrpa dukata, na njoj spava sklupčana zmija. Nađe li se koji hrabar momak i poljubi zmiju, ona će se istog trenutka pretvoriti u prekrasnu djevojku, voljnu da se uda za tog mladića. Hrpa dukata bit će dakle stogodišnji miraz svakom hrabrom mladiću." <http://www.hpdklek.hr/documents/26.html>

¹⁰⁸ <https://visitkarlovacounty.hr/legende-o-kleckim-i-ozaljskim-vjesticama/>

¹⁰⁹ <https://visitkarlovacounty.hr/legende-o-kleckim-i-ozaljskim-vjesticama/>

privrede kraju. Nažalost, priznavanjem ih je čekala sigurna i veoma bolna smrt, ali i sram od strane vlastitih sugrađana. "I priča o vješticama stvarno ima pisani trag u sudskim spisima u Muzeju grada Zagreba, gdje su opisani slučajevi ispitivanja \"vještica\" koje su u tome kraju saslušavali. Žene su u mukama priznavale da su letjele na Klek i tamo plesale."¹¹⁰

8.) ANALIZA PRIRODE

U ovom posljednjem poglavlju, ukratko bih analizirala pojam prirode koji služi kao zajednička točka svih spomenutih pojmova. U ritualima i legendama nordijske i slavenske mitologije vrlo je važna prisutnost prirode upravo zbog toga što se pomoću nje objašnjava sama bit i funkcija legende. Već sam prije spomenula prirodu i njenu važnost kao znak strahopoštovanja prema bićima koji njome upravljaju te prirodne i geografske fenomene koji su rezultati natprirodnih upletanja. O njihovim značajima i razlozima možemo razglabati jako puno i dugo, ali jedan od načina na koje bih ja to pokušala objasniti jesu slijedeći.

U istraživanju Ogulina i njegovih kulturoloških fenomena poput legendi, naišla sam na članak u kojemu je na vrlo kratak i jasan način objašnjen koncept između kulture i same prirode. Temeljen je na knjizi "Landscape and Memory" autora Simon Schama gdje se analiziraju upravo ti odnosi gdje vidimo da se okolna priroda uključuje u lokalnim predajama mitova i legendi. Zapravo, ovdje se vidi važnost koju ljudi u pojedinoj zajednici, pa tako i kulturi, daju svojim osjetilima i prirodi oko sebe da bi se pritom objasnile čudnovate pojave i prirodni oblici. S. Schama je povjesničar koji postavlja jedno vrlo misaono pitanje : "Kad gledamo krajolik, vidimo li prirodu ili kulturu?"¹¹¹. Po njemu, jedan krajolik u sebi sadrži jednako mnogo slojeva sjećanja koliko i slojeva kamena. Ova me je izjava vrlo zaintrigirala jer je ona vrlo jednostavna, ali i učinkovito primjenjiva na gotovo sve civilizacije ikada. Zašto? Od davnih dana, svaka je velika civilizacija, kultura, zajednica ovisila o svome okolišu i njenim prirodnim darovima, poput: rijeka i jezera te plodnih komada zemlje s mnogo sunca i okolnih životinja. Upravo je ta ovisnost, ali i zadivljenost nj dovela i do stvaranja mitologije (mitova i legendi) koja veliča i štuje sile koje im pomažu u svladavanju i iskorištavanju prirode u njihove svrhe. "U tom procesu, tvrdi, dolazi do uzajamne preobrazbe prirode i kulture, te on vjeruje da je svaki krajolik – šuma,

¹¹⁰ <https://www.vecernji.hr/lifestyle/noci-u-kojima-krik-vjestica-ledi-krv-u-zilama-i-budi-usnulog-diva-601380>

¹¹¹ Batinić, 2011,p.137

rijeka, planina – zapravo djelo uma, repozitorij sjećanja i opsesija ljudi koji ga promatraju."¹¹² Ne smijemo zaboraviti činjenicu da su ljudi u početku objašnjavali sve moguće pojave uz maštu i vrlo velikom dozom strahopoštovanja, jer su bili svjesni svoje veličine nasuprot nemilosrdne Majke prirode koja im u jednom zamahu može kao što im je sve dala i sve oduzeti.¹¹³

Ovdje se opet otvara pitanje kao i kod nordijskih trolova i Strongmena gdje se povlači granica zanimacije i industrijske proizvodnje za turističke potrebe, a da se ne naruši prirodni tok nekog starog vjerovanja u komercijalističke svrhe. Ovo je vrlo filozofski orijentirano pitanje gdje nema jednog točnog odgovora. Smatram da je rješenje u balansiranju između potrebe da se na svaki mogući način nešto neobično i lokalno eksploatira na komercijalne razine koje bi se izdigle iz samoga mjesta nastanka u svjetski prepoznatljive fenomene, a koje bi onda pridonijele turizmu i zaradi. U 21.stoljeću, popularna kultura je jedno od najdinamičnijih ako ne i najdinamičnijih fenomena u kulturi. Razlozi tomu su mnogi, ali mislim da se pojavom masovnih medija definitivno vidi porast u doticaju s različitim informacija u kratkoročno vrijeme. Potrebno na sve moguće načine osigurati da se neka povijesno-kulturna predaja zaštiti od njezine eksploatacije gdje bi izgubila svoj smisao ili stvorila pogrešan pogled na nju samu. U primjeru poznatog drvorezbara A.Sveena vidimo taj balans ljubavi i vjere predanoj prema istinskom mitu o trolovima te, iako je to njemu bio posao od kojega je zarađivao prihode, nikada kod svojih umjetnina nije mijenjao one bazične karakteristike koje je naslijedio usmenim predajama o tim mističnim bićima. Kada govorimo o ritualu Strongmena, vidimo predanost sportaša ali i "običnih" ljudi da se i tradicija i ritual njeguje izvan ekonomsko-društvenih granica i zanimanja. Tu mitološku povijest smatraju ključnom u izgradnji njihova sadašnjeg identiteta kao i povijesnog identiteta njihovih predaka. Kod Ogulina nailazimo na također specifičan način pretvaranja nečega unikatno njihovog na razini do čak same Europe. Turizmom ne pretvaraju u nešto što nije, nego oživljavaju zaboravljene ili potisnute usmene predaje legendi inspirirani prirodom i okolinom svojega kraja. "Tako Ogulin oblikuje vlastiti identitet sjedinjujući elemente geografske, prirodne, povijesne i kulturne, ponajprije književne baštine, te postaje prepoznatljiv kao zavičaj bajke."¹¹⁴

¹¹² Batinić, 2011,p.137

¹¹³ Batinić, 2011,p.137

¹¹⁴ Batinić, 2011,p.141

9.) ZAKLJUČAK

U ovome radu pokušala sam pojam mita izbaciti iz iskrivljenog svakodnevnog govora i postaviti ga ondje gdje njegov položaj ima pravilnije značenje. To bi značilo da mit nije nešto "lažno" ili "greška", nego priča koja ima svoje povijesno značenje u nekome vjerskome kontekstu u smislu objašnjavanja nečega prirodnog ili neobičnog. Definirajući nj samog, došla sam do nordijske mitologije i njezine povijesno-kulturne pozadine koja nas polako uvodi u legende i rituale. Nordijska mitologija je vrlo kompleksna studija običaja, mitova, legendi, rituala, zemalja koje su imale doticaj s narodom zlatnog doba nordijske mitologije, Vikinzima. Iako se dugo borila s pokršta vanjem te tek u moderno doba dobiva svoju novu renesansu vjernika, ono ima veliki utjecaj na umjetnosti, tehnologije i medije današnjice. Upravo se zbog njene bogate i raznovrsne mitološke povijesti koristi kao inspiracija za mnoge televizijske, filmske i modne smjerove koji crpe razne ideje, a u koju neki nordijski narodi i danas vjeruju. Neka od njih je i puno referencirana legenda o trolovima, mističnim bićima koji polako i sigurno postaju svjetski fenomen. Poznati drvorezbar A.Sveen koji je svojim radom na svoj način obogatio i upoznao mnoge druge ljude s različitim aspektima svoje kulture. Osim trolova, sljedeće bogatstvo se nalazi u ritualu podizanja posebno određenih kamena. Tradicija koja također ima svoje korijene u Vikinzima te i dalje nosi svoju "težinu" i u moderno vrijeme. Ovdje se u svakome kutku krila priroda koja nije samo u prošlosti imala, nego ima i dandanas veliku ulogu u mitologiji i sjećanjima koje ljudi stvaraju pokušavajući objasniti okoliš oko sebe. Tom željom za otkrivanjem prirodnih ljepota i produkata od kojih su oni benifitirali, maštom su uz okoliš stvarali ono što mi danas zovemo legende i narodne priče. Tu sam kao primjer koristila grad Ogulin koji je poznat po brendiranju kao zavičaj bajke sa svojom bogatom i važnom povijesti započevši od obitelji Frankopan i Đulom, planinom Klek te posljednje i vješticama. Iz tih legendi mogli smo iščitati mnogo povijesnih činjenica i bolje shvatiti kako su priroda i njen okoliš utjecali na lokalnu zajednicu Ogulina, ali i šire. Upravo su sve ove činjenice vezane uz prirodni okoliš i osjećaj poštovanja prema svojoj mitologiji, a koje su zajedničke objema mitologijama i kulturama. Na prvi pogled moguće je ne vidjeti sličnosti između nj dvoje, no bez obzira na različite geografske položaje, jezik i ljude, sve zajednice i kulture u srži imaju ljudsku potrebu (ili su imale) da objasne i zadovolje znatiželju koja ih tjera da shvate što se oko njih događa. Tijekom istraživanja susrela sam se sa još mnogo zanimljivih činjenica koje nažalost nisu stale u ovaj "kratki" istraživački rad, a za koje smatram da zaslužuju veću pozornost i zanimaciju. Osim

toga smatram da je važno biti na bilo koji način investiran u svoju kulturu jer je jedinstvena i ima puno dublje značenje nego što se na prvi pogled nazire. Učenje o drugim kulturama i upoznavanje s istima je bitno zbog toga što onda učimo o poštivanju različitosti i počinjemo prepoznavati sličnosti koje one posjeduju. Tek tada možemo početi shvaćati koliko smo svi mi povezani bez obzira na mnoge druge nametnute barijere.

10.) LITERATURA:

- 1.)Avis, P.,1999,"God and the Creative Imagination",London i New York:Routledge
- 2.)Bell, C.,1992,"Ritual Theory, Ritual Practice",New York: Oxford University Press
- 3.)Brink, S. i Price, N., ur.,2008,"The Viking World", London i New York:Routledge
- 4.)Daly, K.,2010,"Norse Mythology A to Z",New York: Chelsea House
- 5.)Francetić, M.,2018,"Storytelling kao temelj brendiranja turističke destinacije na primjeru Ogulina". Završni rad. Zadar: Sveučilište u Zadru
- 6.)Kanjir, M.,2018, "Nordijska mitologija". Diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta
- 7.)Kluckhohn, C.,"Myths and Rituals:A General Theory"// The Myth and Ritual Theory/ Segal, R. Malden, Mass. : Blackwell Publishers, 1998. Str. 313-340.
- 6.)Lindow, J.,2001,"Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs",Oxford: Oxford University Press
- 7.)Lindow, J.,2014,"Trolls: An Unnatural History",London: Reaktion Books
- 8.)Mircea, E.,2004,"Aspekti mita",Zagreb: Demetra
- 9.)Rak, I.,2016,"Nematerijalna Kulturna Baština i Turistička Ponuda na Primjeru Forks, Washington, SAD i Ogulin, Hrvatska". Završni rad. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu
- 10.) Suvala, T.,2011, "Vikinzi". Diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet

OSTALI IZVORI:

- 11.)Batinić, A.,2011, "Sjećanje i pamćenje u ogulinskim predajama i legendama. Prostor i oblikovanje lokalnog identiteta", *Dani Hvarškoga kazališta*, 37(1), str. 135-144. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/71835> (Datum pristupa: 12.08.2020.)

- 12.) Chegg.com

<https://www.chegg.com/homework-help/definitions/ritual-and-custom-51> pristupljeno 4.7.2020

13.) Enciklopedija.hr

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41235>

pristupljeno 30.5.2020

14.) Rouge Fitness, 17.07.2018, "FULLSTERKUR / Trailer - A documentary film / 8K" Youtube [Video datoteka]. Dostupno: <https://www.youtube.com/watch?v=r7X1vUoo2sM> pristupljeno 7.7.2020

15.) Rouge Fitness, 17.07.2018, "FULLSTERKUR: An Original Film By Rogue / 8K " Youtube [Video datoteka]. Dostupno: <https://www.youtube.com/watch?v=79Tcsg2Yac8> pristupljeno 7.7.2020

16.) Hrvatski.enacademic.com

<https://hrvatski.enacademic.com/44672/kiklop> pristupljeno 7.7.2020

17.) Rouge Fitness, 17.07.2018, "Icelandic Fishermen & The Stone Lifting Tradition - FULLSTERKUR " Youtube [Video datoteka]. Dostupno: <https://www.youtube.com/watch?v=GL2ao0gtFU0> pristupljeno 7.7.2020

18.) Lifeinnorway.net

<https://www.lifeinnorway.net/norwegian-trolls/> pristupljeno 6.7.2020

19.) Mythology.net

<https://mythology.net/norse/norse-creatures/troll/> pristupljeno 6.7.2020

20.) Natmus.dk

<https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-viking-age/religion-magic-death-and-rituals/the-old-nordic-religion-today/>

pristupljeno 5.3.2020

21.)Nordicpoint.net

<https://nordicpoint.net/skandinavija/>

https://nordicpoint.net/vikinzi_povijest/prica-o-vikinzima/

pristupljeno 30.5.2020

22.) Nordicwander.com

<https://nordicwanders.com/blog/2016/12/norwegian-trolls-and-folklore> pristupljeno 6.7.2020

23.) Scandification.com

<https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/> pristupljeno 6.7.2020

24.) Skolmen.wordpress.com

<https://skolmen.wordpress.com/2017/07/18/anton-sveen-norwegian-woodcarver-1914-2009/>

pristupljeno 7.7.2020

25.)Theguradian.com

<https://www.theguardian.com/world/2015/feb/02/iceland-temple-norse-gods-1000-years>

pristupljeno 5.3.2020

26.) Urbandictionary.com

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=strongman> pristupljeno 7.7.2020

27.)Vecernji.hr

<https://www.vecernji.hr/lifestyle/strucnjaci-tvrde-pms-je-samo-mit-on-kao-takav-ne-postoji-1364221>

pristupljeno 5.5.2020

<https://www.vecernji.hr/lifestyle/noci-u-kojima-krik-vjestica-ledi-krv-u-zilama-i-budi-usnulog-diva-601380> pristupljeno 18.8.2020

28.) Visitkarlovaccountry.hr

<https://visitkarlovaccounty.hr/legende-o-kleckim-i-ozaljskim-vjesticama/>
pristupljeno 18.8.2020

29.) Hpdklek.hr

<http://www.hpdklek.hr/documents/26.html>

pristupljeno 18.8.2020